

ע"פ 61082/01/15 - מדינת ישראל נגד הוד תדלוק ומסחר בע"מ, בועז ארד

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 61082-01-15

בפני: סגנית הנשיא ורדה וירט-ליבנה,

השופט אילן איטח,

השופטת סגל דוידוב-מוטולה

המערערת

מדינת ישראל

-

המשיבים

1. הוד תדלוק ומסחר בע"מ

2. בועז ארד

בשם המערערת: עו"ד עדי צימרמן ועו"ד אנט שקורי-פליישמן

בשם המשיבים: בועז ארד

פסק דין

השופטת סגל דוידוב-מוטולה

1. לפנינו ערעור מטעם המדינה על הכרעת דין וגזר דין של בית הדין האזורי בתל אביב (השופטת עידית איצקוביץ; ת"פ 28062-08-12). הערעור מתייחס לזיכויים של המשיבים מעבירה של העסקת עובד בעבודת לילה, לפי סעיפים 22(א), 26(א) ו- 27 לחוק שעות עבודה ומנוחה, התשי"א - 1951 (להלן: **חוק שעות עבודה ומנוחה**) ולעונש שהוטל עליהם בגין הרשעתם בעבירה של אי תשלום שכר מינימום לפי סעיפים 2, 14 ו- 15 לחוק שכר מינימום, התשמ"ז - 1987 (להלן: **חוק שכר מינימום**).

הרקע העובדתי

2. המשיבה 1, הוד תדלוק ומסחר בע"מ (להלן: **החברה** או **המשיבה**), היא חברה פרטית המנהלת תחנת דלק בשם "הוד תדלוק" בהוד השרון (להלן: **התחנה**). המשיב 2, מר בועז ארד (להלן: **המשיב**), הוא בעל המניות במשיבה ומנהלה.
3. על בסיס ביקורת שנערכה בתחנה ביום 5.12.11 הוגש כנגד המשיבים כתב אישום, אשר ייחס להם את העבירות הבאות:

א. העסקת העובד מר מוחמד מנסור, במהלך החודשים ספטמבר - נובמבר 2011, בעבודת לילה במשמרות, במשך יותר משבוע אחד בתוך שלושה שבועות של אותו חודש (להלן: **האישום הראשון**).

ב. ניכוי - משכרם של שניים מעובדי החברה, מר דוד לוי ומר מוחמד מנסור - של סכומים בשיעור העולה על המותר, בניגוד להוראות חוק הגנת השכר, התשי"ח - 1958 (להלן: **חוק הגנת השכר**). אשר למר לוי דובר על ניכויים בחודשים אוקטובר ונובמבר 2011 ואשר למר מנסור דובר על ניכויים בחודשים ספטמבר - נובמבר 2011 (להלן: **האישום השני**).

ג. תשלום שכר לעובד מר נחום שגיא, עבור חודש נובמבר 2011, בשיעור נמוך משכר המינימום (להלן: **האישום השלישי**).

החברה הואשמה בעבירות כמפורט לעיל, והמשיב הואשם כי הפר את חובתו לפקח ולעשות כל שאפשר למניעת העבירות שביצעה החברה.

4. במהלך דיון ההוכחות העידו מטעם המדינה מר אילן חייק, המשמש כמפקח מטעם האגף לאכיפת חוקי עבודה במשרד הכלכלה ומי שערך את הביקורת בתחנה, ומר דוד לוי, עובד המשיבה ואחד העובדים שכלפיהם בוצעו לפי הנטען העבירות מושא האישום השני. מטעם המשיבים העיד המשיב.

5. בית הדין האזורי זיכה את המשיבים מהעבירה שיוחסה להם באישום הראשון, לאחר שקבע כי לא מתקיים היסוד הנפשי הנדרש. בית הדין קבע כי רכיביה העובדתיים של העבירה הוכחו על ידי המדינה, וציין בקשר לכך את הודאת המשיב בדבר העסקת חלק מעובדיו (סטודנטים דוגמת מר מנסור, וחיללים בשירות סדיר שיש להם אישורי עבודה) באופן קבוע בלילות (המשיב אף הודה במפורש בהעסקתו של מר מנסור בלילות **"יותר משבוע במהלך שלושה שבועות רצופים"** במהלך כל אחד מהחודשים ספטמבר, אוקטובר ונובמבר 2011 - עמ' 13 לפרוטוקול).

בית הדין הוסיף וקבע כי התחנה היא "מפעל" לצורך סעיף 22(א) לחוק שעות עבודה ומנוחה, ובהתאם אין להעסיק את העובדים בה בעבודת לילה מעבר לקבוע בחוק.

6. בית הדין שוכנע, על אף האמור לעיל, כי היסוד הנפשי של העבירה לא הוכח. בית הדין ציין בקשר לכך כי לצורך השתכללות העבירה דרוש יסוד נפשי של "מודעות", וכי הוא נותן אמון בעדות המשיב לפיה **"האמין בכנות בפרשנותו... לפיה תחנת דלק אינה מפעל ולכן, כי אין מניעה להעסיק עובדים במשמרות לילה בלבד, בהתאם לרצונם ובקשתם"**. בית הדין הוסיף כי פרשנות זו **"יכולה להיות סבירה נוכח הנסיבות והנוהג הקיים במשק, כולל העדר אכיפה מאסיבית של ההוראה בהיבט**

העונשי. לאור זאת, ונוכח פרשנותו הכנה של המשיב להוראת החוק, קבע כי לא התקיים אצלו רכיב ה"מודעות" לכך שהעסקה בלילות דרך קבע בתחנת דלק היא אסורה.

7. ביחס לאישום השני קבע בית הדין כי לא הוכחה מהות הניכויים משכר העובדים והאם נעשו כולם בגין "חוסרים" או שמא חלקם בגין "מקדמה". לאור זאת, ונוכח האמון שנתן בעדות המשיב, זיכה בית הדין את המשיבים מהעבירה שיוחסה להם בנוגע לחוק הגנת השכר. המדינה לא הגישה ערעור על קביעה זו.

8. ביחס לאישום השלישי בית הדין הרשיע את המשיבים בעבירה על סעיפים 2, 14 ו- 15 לחוק שכר מינימום, ביחס לעובד אחד (מר נחום שגיא) ובגין חודש אחד (נובמבר 2011). בית הדין התבסס בקשר לכך על הודאת המשיב לפיה שילם לאותו עובד שכר נמוך משכר המינימום באותו חודש, לאחר שהסתבר כי העובד לקח דלק לשימוש הפרטי והסכים כי שווי הדלק שלקח יקוזז ממנו. בית הדין ציין כי היה על המשיב לשלם לעובד את שכר המינימום ולפעול בהמשך לגביית ההחזר בגין הדלק שנלקח. בית הדין ציין עוד כי המשיב תיקן בהמשך את הפגם ושילם לעובד את יתרת השכר עד לשכר המינימום, ועם זאת לא הוכיח כי העבירה נעברה שלא בידעתו ושנקט את כל האמצעים הסבירים להבטיח את קיום הוראות החוק. בהתאם, הרשיע את המשיבים בעבירה שיוחסה להם במסגרת האישום השלישי.

9. בית הדין גזר את עונשם של המשיבים בגין האישום השלישי על פי מתווה "הבניית שיקול הדעת המשפטי בענישה" שחוקק במסגרת תיקון 113 לחוק העונשין, התשל"ז - 1977 (להלן: **חוק העונשין**). אשר למתחם הענישה לקח בית הדין בחשבון את הצורך ההרתעתי; את הפגיעה בזכות הקוגנטית של העובד שנועדה להבטיח קיום מינימאלי בכבוד; את העובדה שהעבירה בוצעה תוך כדי ניהול עסקם של המשיבים; ומאידך גם את העובדה כי הפגם תוקן לאחר ביצוע הביקורת. לאור כל זאת קבע כי **"מתחם ענישה סביר יהיה בין 10% ל- 25% של הקנס המקסימאלי - מ- 22,600 ₪ ל- 56,500 ₪"**. אשר לקביעת עונשם של המשיבים בתוך המתחם לקח בית הדין בחשבון את נסיבותיו האישיות של המשיב, שהוא נכה צה"ל והתחנה הוקצתה לו למען שיקומו; את העדרן של הרשעות קודמות; ואת העובדה כי מדובר בעבירה חד פעמית שאף תוקנה לאחר הביקורת. בהתחשב בכל האמור, בית הדין קבע כי **"מוצדק להסתפק במקרה זה, כפי שאף מבקש ב"כ המאשימה, ברף התחתון של המתחם"** וגזר על המשיבים **"קנס בסך 25,000 ₪ שישולם ב-10 תשלומים שווים בסך 2,500 ₪ כל אחד... הנאשמים יחתמו על התחייבות להימנע מביצוע עבירות לפי חוק שכר מינימום במשך שלוש שנים מהיום, שאם לא כן, יישאו בתשלום הקנס המרבי הקבוע בחוק לעבירות אלה"**.

טענות הצדדים

10. המדינה מערערת על הכרעת הדין ביחס לאישום הראשון ועל גזר הדין ביחס לאישום השלישי. אשר להכרעת הדין נטען כי בית הדין שגה משקבע שהעבירה על חוק שעות עבודה ומנוחה דורשת יסוד נפשי של מודעות; מדובר בעבירה של אחריות קפידה שאינה דורשת יסוד נפשי כלשהו. לחלופין, הייתה מודעות ליסודות העבירה, שכן המשיבים העסיקו ביוזמיה את העובד במשמרות לילה קבועות, והעובדה שלא ידעו את הדין לעניין זה אינה פוטרת אותם מאחריות פלילית. היינו, אמנות המשיב בפרשנותו

למושג "מפעל" שקולה לאי ידיעת הדין, אך אינה שוללת מודעות לטיב המעשה, ודי בכך לצורך התקיימות היסוד הנפשי.

אשר לגזר הדין, נטען כי בית הדין שגה משגזר את עונשיהם של המשיבים יחד ולחוד, ובנוסף הקנס שהוטל עליהם - ככל שיתחלק בין שניהם - אינו הולם את חומרת העבירה בה הורשעו.

11. המשיב, מצידו, טוען בשמו ובשם החברה כי בית הדין שגה משקבע כי התחנה היא "מפעל" לצורך סעיף 22(א) לחוק שעות עבודה ומנוחה. המשיב ציין כי הוא מכיר את סעיף 22(א) לחוק שעות עבודה ומנוחה וידע כי הוא מתייחס ל"מפעל" בלבד; בהתאם, ידע כי אינו חל על תחנות דלק. לדבריו, התייעץ עם עו"ד מאיגוד תחנות הדלק, והלה אישר את פרשנותו ואף הסביר כי שינוי במדיניות בעניין תחנות הסעיף מחייב שימוע מקדים, אשר לא התקיים. עוד הדגיש המשיב כי הפרשנות שניתנה לחוק שעות עבודה ומנוחה, ומונעת את האפשרות להעסיק עובדים בתחנות דלק במשמרות לילה בלבד, מנוגדת לרצונם של העובדים עצמם (בפרט סטודנטים וחיילים) ופוגעת באפשרויות התעסוקה שלהם. אשר לגזר הדין טוען המשיב כי למיטב הבנתו הקנס הוטל באופן שווה עליו ועל החברה, ובהתאם כל אחד מהם שילם סך של 12,500 ₪.

דין והכרעה

הערעור על הכרעת הדין

12. ערעור המדינה בנוגע להכרעת הדין מעלה לדיון את השאלה, האם עבירה על סעיף 22(א) לחוק שעות עבודה ומנוחה מהווה עבירה מסוג "אחריות קפידה" כפי שטוענת המדינה, או שמא היא דורשת הוכחתו של יסוד נפשי, כפי שטוען המשיב וכפי שקבע בית הדין האזורי. אולם בטרם נדון בכך נתייחס בקצרה ליסוד העובדתי של העבירה.

13. סעיף 22(א) לחוק שעות עבודה ומנוחה קובע כדלקמן:

"מפעל שעובדים בו במשמרות, לא יועבד בו עובד בעבודת לילה יותר משבוע אחד בתוך שלושה שבועות".

כפי שעולה מהפירוט העובדתי לעיל, לא הייתה מחלוקת בין הצדדים כי מר מנסור עבד במתכונת קבועה של משמרות לילה, ואף לא הייתה מחלוקת כי מדובר במקום עבודה **"שעובדים בו במשמרות"**; המחלוקת היחידה נגעה לשאלה אם התחנה היא "מפעל" כמשמעותו בסעיף, והאם חל עליה כפועל יוצא מכך האיסור על עבודת לילה קבועה. בית הדין האזורי השיב על כך בחיוב, בהפנתו לפסיקה מתחילת דרכו של בית הדין לעבודה, בה נקבע (אם כי במסגרת תביעה אזרחית) כי **"הטענה שתחנת דלק אינה 'מפעל', ושבתחנה לא עבדו במשמרות - אינה טענה כלל"** (דב"ע (ארצי) לד/3-42).

וילהלם שיל - תחנת דלק בת ים בע"מ, פד"ע ה' 356 (1974); להלן: **שיל**). עוד הפנה לפסיקה שעסקה במקומות עבודה אחרים שאינם עונים להגדרת "מפעל" במובן התעשייתי של המילה, אך הוכרו כ"מפעל" לצורך תחולת סעיף 22 לחוק שעות עבודה ומנוחה (לגבי מטפלים שעבדו במעון לאנשים בעלי מוגבלות: ע"ע (ארצי) 350/03 **מדינת ישראל - אברהם גרינשפן** (24.4.06); להלן: **עניין גרינשפן**; ע"ע (ארצי) 300353/97 **מדינת ישראל - משה נהרי**, פד"ע לה 318 (2000); כן ראו בקשר לכך את בג"צ 6522/06 **כוכבי נ' בית הדין הארצי לעבודה** (22.4.09)).

14. הניתוח שערך בית הדין האזורי בהקשר זה מקובל עלינו; בחקיקת המגן נעשה שימוש תדיר במונח "מפעל" לצורך התייחסות למקום עבודה (וראו כדוגמא את סעיף 30 לחוק הגנת השכר; סעיף 33 ג' לחוק הסכמים קיבוציים, התשי"ז - 1957; סעיף 3 לחוק חיילים משוחררים (החזרה לעבודה), התש"ט - 1949), ומובן כי לא הייתה כוונה לצמצם את תחולתו של סעיף 22 לחוק שעות עבודה ומנוחה - המהווה "**נדבך נוסף בחומת המגן על כבודו של האדם העובד**" (עניין **גרינשפן**) - לעובדי "תעשייה" דווקא כטענת המשיב. גם פסיקה מאוחרת יותר מעניין **שיל** התייחסה לתחולת הסעיף על תחנות דלק, כדבר מובן מאליו (ראו למשל ב-דב"ע (ארצי) מד/01-844 **מוחמד סלאח - המוסד לביטוח לאומי**, פד"ע י"ח 165 (1986); ע"ע (ארצי) 44382-04-13 **יוסף מנצור - גז חיש בע"מ** (4.5.15)). היסוד העובדתי של העבירה מתקיים, אם כן. נפנה עתה לבחינת היסוד הנפשי.

15. סעיף 22 לחוק העונשין, שנחקק במסגרת תיקון 39 לאותו חוק, מתייחס לעבירות מסוג אחריות קפידה וקובע כדלקמן:

"(א) אדם נושא באחריות קפידה בשל עבירה, אם נקבע בחיקוק שהעבירה אינה טעונה הוכחת מחשבה פלילית או רשלנות; ואולם, אין בהוראות סעיף קטן זה כדי לבטל את האחריות בשל עבירות שחוקקו טרם כניסתו לתוקף של חוק זה ונקבע בדין שאינן טעונות הוכחת מחשבה פלילית או רשלנות. לענין סעיף קטן זה, "בדין" - לרבות בהלכה פסוקה.

(ב) לא יישא אדם באחריות לפי סעיף זה אם נהג ללא מחשבה פלילית וללא רשלנות ועשה כל שניתן למנוע את העבירה; הטוען טענה כאמור - עליו הראיה.

(ג) לענין אחריות לפי סעיף זה, לא יידון אדם למאסר, אלא אם כן הוכחה מחשבה פלילית או רשלנות".

(תיקון 39 לחוק העונשין פורסם ברשומות ביום 23.8.94 ונכנס לתוקף ביום 23.8.95. לדברי ההסבר ראו ה"ח 2098 תשנ"ב 115, 126. להרחבה בעניין התיקון ועבירות אחריות קפידה בכלל, ראו את ע"פ (ארצי) 50155-08-10 **חברת השמירה בע"מ - מדינת ישראל** (6.11.12); להלן: עניין **חברת השמירה**).

בפסיקת בית המשפט העליון הובעו לעניין זה שלוש גישות, וזו שאומצה היא גישת הביניים של הנשיאה

(בדימוס) דורית ביניש, לפיה "די בכך שהפסיקה הכירה בסוג עבירות דומה (החולקות "מכנה משותף רחב" - ס.ד.מ) כדי להחיל את קביעתה על עבירה ספציפית שחוקקה לפני תיקון 39 וטרם הוחלט בעניין סיווגה" (רע"פ 2929/04 מדינת ישראל נ' אוחנה (25.6.07); להלן: עניין אוחנה; כן ראו את רע"פ 26/97 לקס נ' מדינת ישראל, פ"ד נ"ב (2) 673 (1998); רע"פ 4946/07 מקלדה נ' מדינת ישראל (19.2.09)); לפירוט והרחבה ראו בעניין חברת השמירה).

16. סעיף 22 לחוק שעות עבודה ומנוחה חוקק לפני תיקון 39 לחוק העונשין, ולפיכך יש לבחון אם הפסיקה הכירה טרם התיקון בעבירות מסוג דומה כעבירות של אחריות קפידה. ככל שהתשובה חיובית, יהא עלינו להמשיך ולבחון האם העבירה על סעיף 22 לחוק שעות עבודה ומנוחה מצדיקה אף היא להכיר בה ככזו, בהתחשב בטיבה ומאפייניה (גבראל הלוי, **תורת דיני העונשין** - כרך ב' (2009), עמ' 354).

המדינה הפנתה לצורך כך לדב"ע (ארצי) ל-8/9- **מדינת ישראל - גרופולסט בע"מ**, פד"ע א' 93 (1970); להלן: עניין **גרופולסט**) בו נדונה עבירה של העסקת עובד ביום המנוחה השבועי. נקבע שם כי מטרתן של עבירות מסוג אחריות מוחלטת היא "**להחזיר אל תוך הכרת הציבור דפוסי התנהגות חדשים**", ולהשיג באמצעות דיני העונשין "**מטרות סוציאליות מסוימות. משימתו היא, בעיקר, שהציבור כולו יסתגל לאורח החיים החדש שנגזר עליו ושיקבל על ידיו כללי התנהגות חדשים**". עוד נקבע כי חוק שעות עבודה ומנוחה נועד באופן מובהק להשגת מטרה סוציאלית; כי חוקי המגן ככלל מטילים אחריות מוחלטת על מעסיק אלא אם נאמר בהם אחרת, וכך הדבר גם במשפט האנגלי; וכי עצם קביעת החריגים לחוק שעות עבודה ומנוחה, הן בהוצאת קטגוריות שונות של עובדים מתחולת החוק (סעיף 30) והן בקביעת הגנה למנהל חברה ככל שהעבירה נעברה שלא בידעתו (סעיף 27) - מלמדת אף היא כי מדובר בעבירות מסוג אחריות מוחלטת (וראו בהקשר זה גם את דב"ע (ארצי) נג' 3-188 **אי.בי.סי ניוז אינטרקונטיננטל אינק - בנימין מור**, פד"ע כח 284 (1995), בו יצא בית הדין מנקודת הנחה - לצורך פרשנות החריגים לחוק שעות עבודה ומנוחה - כי "**החוק מטיל אחריות מוחלטת על הפרתו**" במובנה הפלילי).

17. על פני הדברים, לפיכך, נראה כי עבירה על סעיף 22(א) לחוק שעות עבודה ומנוחה היא עבירה מסוג אחריות קפידה. הלכת **גרופולסט** קבעה זאת ביחס לעבירה דומה מכוח אותו חוק; בית הדין בעניין **גרופולסט** אף התייחס בהנמקתו באופן גורף לכלל העבירות על חוק שעות עבודה ומנוחה, כמקשה אחת; ולא נטען בפנינו להבדל רלוונטי בין העבירה שנדונה בעניין **גרופולסט** (העסקת עובד ביום המנוחה השבועי) לבין העבירה שנדונה בענייננו (שתיהן אף מופיעות בתוספת לחוק הגברת האכיפה של דיני העבודה, התשע"ב - 2011, כעבירות שניתן להטיל בגיןן עיצום כספי). גם מבחינה מהותית, כאשר לוקחים בחשבון כי עבירות של אחריות קפידה מתאפיינות דרך כלל ב"**כללי התנהגות מוגדרים, המתייחסים לענייני רווחת הציבור, שנועדו ליצור סטנדרט גבוה של הקפדה אצל הפרט והענישה הקבועה בגינם הינה קלה יחסית**" (עניין **חברת השמירה**) - נראה לכאורה כי עבירה על סעיף 22(א) לחוק שעות עבודה ומנוחה מתאימה במאפייניה ותכליתה לעבירות של אחריות קפידה (והשוו לעבירות בחקיקת העבודה לגביהן ציין המחוקק במפורש כי הן עבירות מסוג אחריות קפידה, דוגמת אי תשלום שכר מינימום (סעיף 14 לחוק שכר מינימום) ואי מסירת תלוש שכר במועד הקבוע לכך

בחוק (סעיף 25 ב'א)(1) לחוק הגנת השכר).

משמעות הדברים היא כי מעצם הוכחת היסוד העובדתי של העבירה - קמה חזקה כי מתקיים גם היסוד הנפשי (עניין **אוחנה**), אלא אם הוכיח הנאשם כי עשה את כל הניתן לצורך מניעת העבירה (סעיף 22(ב) לחוק העונשין, שצוטט לעיל). המשיבים לא עמדו בנטל לסתור את החזקה, ולכן לא היה מקום לזכותם בגין אי התקיימות היסוד הנפשי.

18. מעבר לצורך נוסף, כי גם אם היינו יוצאים מנקודת הנחה כי העבירה מושא דיונו אינה עבירה מסוג אחריות קפידה, אזי שוכנענו כי המדינה עמדה בנטל להוכיח את התקיימות היסוד הנפשי, מסוג מודעות. זאת, שכן המודעות הנדרשת היא **"מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות ולאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה..."** (סעיף 20(א) לחוק העונשין), ולכן די במודעות המשיב לכך שהעסיק עובדים באופן קבוע במשמרות לילה בלבד. לא נדרשת הבנה משפטית בהתייחס לפרשנותו של המושג "מפעל", אלא מודעות ליסוד העובדתי של העסקת עובדים בשעות הלילה. הטענה שהמשיב לא הבין נכונה את פרשנות המושג "מפעל" והניח שההוראה אינה חלה עליו משמעה למעשה טענה לאי ידיעת הדין, לגביה קובע סעיף 34"ט לחוק העונשין כי **"לעניין האחריות הפלילית אין נפקה מינה אם האדם דימה שמעשהו אינו אסור, עקב טעות בדבר קיומו של איסור פלילי או בדבר הבנתו של האיסור, זולת אם הטעות הייתה בלתי נמנעת באורח סביר"**.

איננו סבורים כי טעותו של המשיב נופלת בחריג זה, ולא הוכח שנעשו על ידו **"כל המאמצים שיש לצפות להם מאדם סביר כדי לברר את המצב המשפטי לאשורו"** (ע"פ 5672/05 **טגר ואח' נ' מדינת ישראל** (21.10.07); כן ראו את ע"פ 845/02 **מדינת ישראל נ' תנובה מרכז שיתופי לשיווק תוצרת חקלאית לישראל**, פ"ד סב(3) 307 (2007); והשוו לפסיקה דומה למקרה שלפנינו לפי המצב טרם תיקון חוק העונשין: ע"פ 172/78 **טל סופרמרקט בע"מ נ' מדינת ישראל**, פ"ד לב(3) 634 (1978) - בחוות דעתו של השופט כהן). נזכיר בקשר לכך כי מאז שנת 1970 נקבע בפסיקה באופן חד משמעי כי סעיף 22(א) לחוק שעות עבודה ומנוחה חל גם על העסקה בתחנות דלק. משמעות הדברים היא כי למשיב הייתה מודעות ליסודות העבירה, גם אם היינו מגיעים למסקנה כי מודעות כזו אכן נדרשת. גם מטעם זה, לפיכך, יש לקבוע כי המשיבים עברו את העבירה שיוחסה להם באישום הראשון.

19. מעבר לצורך, ונוכח טענות המשיב כי הוראות החוק פוגעות בסטודנטים וחיילים שיכולים לעבוד לפרנסתם בלילות בלבד, נציין בקצרה כי מדובר בחוק מגן קוגנטי שנועד להסדרה מחייבת של תנאי מינימום לצורך רווחת העובדים ושמירה על כבודם - וככזה אין משמעות להסכמת העובדים לעבוד בעבודת לילה קבועה בניגוד להוראותיו, ואף לא לבקשתם לעבוד כך. יפים בהקשר זה דבריה של סגנית הנשיא (בדימוס) אליקה ברק-אוסוסקין:

"חוק שעות עבודה ומנוחה תכליתו סוציאלית. תכליתו להגביל את מספר השעות בהן מועסק עובד במשך היום, ואת מספר הימים במספר השבוע. בכך מהווה החוק חלק ממערכת הנורמות לפיהן מטיל משפט העבודה את סמכותו הפטרנליסטית על יחסי העבודה"

(ע"ע (ארצי) 255/99 בטחון אזרחי בע"מ - חסן שחידם, פד"ע ל"ו 371 (2002)).

עוד ניתן להפנות לסעיף 23 לחוק שעות עבודה ומנוחה, המאפשר חריגה מהוראותיו של סעיף 22 באישורו של שר העבודה (סמכות שהועברה בהתאם לסעיף 34 לחוק למנהלת מינהל ההסדרה והאכיפה במשרד הכלכלה), ככל שסדרי העבודה, או תפקידו או טובתו של העובד, מצדיקים זאת או מחייבים זאת. קיים לפיכך פתרון בהוראות החוק לקושי שמעלה המשיב. ובנוסף לכל זאת, הטענה כי העובד מושא כתב האישום הסכים לעבוד במשמרות לילה בלבד ואף ביקש זאת, עשויה להיות רלוונטית לקביעת העונש.

20. לאור האמור לעיל אנו מרשיעים את החברה בעבירה המיוחסת לה באישום הראשון שבכתב האישום. אנו מרשיעים גם את המשיב בביצוע העבירה כאמור, משהעבירה נעברה בידיעתו ומשלא הוכיח כי נקט בכל האמצעים הנאותים כדי להבטיח שהוראות סעיף 22(א) לחוק שעות עבודה ומנוחה יקוימו. התיק יוחזר לבית הדין האזורי לצורך גזירת דינו של כל אחד מהמשיבים בגין עבירה זו.

הערעור על גזר הדין

21. גזר הדין נוסח כדלקמן:

"בהתאם לאמור אני גוזרת על הנאשמים עונשים כדלקמן:

קנס בסך ₪ 25,000 שישולם ב-10 תשלומים שווים בסך ₪ 2,500 כל אחד, החל מ-1.1.2015 וכל 1 לחודש אחריו.

הנאשמים יחתמו על התחייבות להימנע מביצוע עבירות לפי חוק שכר מינימום במשך שלוש שנים מהיום, שאם לא כן, יישאו בתשלום הקנס המרבי הקבוע בחוק לעבירות אלה.

הנאשמים יפנו למזכירות בית הדין על מנת לקבל שוברי תשלום ויחתמו על התחייבות עד ליום 1.1.2015."

בהחלטה מיום 11.12.14, במענה לבקשת המדינה להבהיר את גזר הדין, ציין בית הדין האזורי כי הקנס שהוטל על המשיבים הינו "ביחד ולחוד". כן הובהר סכום ההתחייבות שהוטלה על המשיבים במסגרת גזר הדין (בסך ₪ 100,000, כך שכל אחד מהמשיבים חתם על התחייבות בסך ₪ 50,000).

22. גזר הדין אינו מתייחס לפיכך לכל אחד מהמשיבים בנפרד - הן בהתייחס לקנס והן בהתייחס להתחייבות - אלא לשניהם "יחד ולחוד", ובכך נפלה שגגה. הדין הפלילי, בשונה מהדין האזרחי, אינו מאפשר את קיומם של "חייבים במשותף" ועונשו של כל נאשם צריך להיגזר בנפרד. נסיבות דומות לאלה שלפנינו נדונו בבית דין זה בע"פ (ארצי) 54/09 מדינת ישראל - עפר כהן סוכנות לביטוח (1990) בע"מ (14.7.10; להלן: עניין כהן), שם נקבע כדלקמן:

"טעות יצאה מלפני בית הדין האזורי בכך שגזר את דינם של הנאשמים - הם המשיבים שלפנינו - "ביחד ולחוד"... הליך הענישה, על-פי טיבו ועצם מהותו, הוא אינדיבידואלי ומתייחס לנסיבותיו של כל נאשם בנפרד".

בעניין כהן הוזכר גם האיסור הפלילי על חברה לשלם קנס שהושת על אחד ממנהליה, ועל מעסיק לשלם קנס שהושת על אחד מעובדיו, בהתאם לסעיף 252א' (א) לחוק העונשין. בית הדין הדגיש כי "משהורשע כל אחד מן המשיבים לעצמו, מן הדין לגזור דינו של כל אחד מהם - לעצמו. משבית הדין האזורי גזר דינם 'ביחד ולחוד' - דין ערעורה של המדינה להתקבל". דברים אלה מדברים בעד עצמם. אנו מקבלים לפיכך את הערעור על גזר הדין, באופן שגזר הדין יבוטל והתיק יוחזר לבית הדין האזורי לצורך גזירת דינו של כל אחד מהמשיבים בנפרד.

23. סוף דבר - הערעור על הכרעת הדין מתקבל כמפורט בסעיף 20 לעיל.

הערעור על גזר הדין מתקבל כמפורט בסעיף 22 לעיל.

התיק יוחזר לבית הדין האזורי לצורך מתן גזר דין כמפורט לעיל.

ניתן היום, ל' באדר א' תשע"ו (10 במרץ 2016) בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.

סיגל דוידוב-מוטולה,
שופטת

אילן איטח,
שופט

ורדה וירט-ליבנה,
סגנית נשיא, אב"ד